

UDC: 336.22(045)(575.1)

DAVLAT SOLIQ XIZMATI ORGANLARI FAOLIYATINI RAQAMLASHTIRISHNING HUQUQIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI

Ergashev Ikrom Abdurasulovich,

Toshkent davlat yuridik universiteti mustaqil izlanuvchisi,
dotsent, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)

ORCID: 0000-0002-3924-5182

e-mail: ikromabdurasulovich@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada soliq yukini izchillik bilan kamaytirish, soliq solish tizimini soddalashtirish va soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish, mamlakat iqtisodiyotini jadal rivojlantirish, investitsiyaviy jozibadorligini yaxshilash hamda mazkur munosabatlarni huquqiy tartibga solish masalalari tobora global va dolzarb ahamiyat kasb etib borayotganligi yoritilgan. Shuningek, soliq ma'muriyatchiligi rivojiga mutanosib tarzda soliq qonunchiligi normalari va soliq amaliyotini takomillashtirish zarurligi hamda tadbirkorlik subyektlariga tushayotgan soliq yukini keskin kamaytirish orqali investitsiyaviy muhitni rivojlantirish, barcha soliq to'lovchilar uchun birdek adolatli, shaffof soliq tizimini yaratish va uni xalqaro standartlarga moslashtirish hamda soliq ma'muriyatchiligini soddalashtirish, soliq solish sohasida qonun hujjatlaridagi qarama-qarshiliklar va ziddiyatlarni bartaraf etish hamda insofli soliq to'lovchilarning huquqlari va qonuniy manfaatlari himoyasini kuchaytirish maqsadida amalga oshirilayotgan keng qo'lamli tizimli ishlar tahlil qilingan. Soliq huquqi subyektlari huquqlarini ta'minlash, ushbu sohaga "aqlli tartibga solish" modellarini joriy qilish va undagi axborot texnologiyalari ulushini oshirish, yangi samarali mexanizmlarni ishlab chiqish bilan bog'liq masalalarni huquqiy tartibga solish muhim ahamiyatga ega ekanligining nazariy-amaliy jihatlarini tadqiq etilgan. Soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish, qog'ozsiz hujjat almashinuvini joriy etish va davlat soliq xizmati organlari ishi samaradorligini oshirishga qaratilgan dasturiy mahsulotlarni ishlab chiqib, amaliyotga joriy etish borasidagi vazifalarni hal qilish muhim ekanligi tahlil etilgan. O'zbekistonda soliq ma'muriyatchiligini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari tahlil qilingan holda, uning qonunchilik asoslarini takomillashtirishga qaratilgan takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: soliq ma'muriyatchiligi, soliq tizimi, soliq preferensiyasi, soliq imtiyozlari, soliq yuki, soliq turlari, soliq konsepsiyasi, majburiy to'lovlar, majburiyat, soliq majburiyati, soliq to'lovchi, soliqqa tortish.

ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРАВОВЫХ МЕХАНИЗМОВ ЦИФРОВИЗАЦИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ НАЛОГОВОЙ СЛУЖБЫ

Эргашев Икром Абдурасулович,

доктор философии по юридическим наукам (PhD),

доцент, самостоятельный соискатель

Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. В настоящей статье обосновано, что вопросы последовательного снижения налоговой нагрузки, упрощение системы налогообложения и улучшение налогового администри-

рования в целях стремительного развития экономики страны и повышения инвестиционной привлекательности, а также вопрос правового регулирования данных отношений приобретают все более глобальный и актуальный характер. Проанализированы проводимые масштабные системные работы, такие как: необходимость совершенствования норм налогового законодательства и налоговой практики по мере развития налогового администрирования; развитие инвестиционного климата за счет резкого снижения налоговой нагрузки на субъекты предпринимательства; создание справедливой, прозрачной налоговой системы для всех налогоплательщиков и приведение ее в соответствие с международными стандартами; упрощение налогового администрирования, устранение противоречий и несоответствий в законодательстве в области налогообложения, а также усиление защиты прав и законных интересов честных налогоплательщиков. Исследованы теоретические и практические аспекты важности правового регулирования вопросов, связанных с разработкой новых эффективных механизмов защиты прав субъектов налогового права, внедрением моделей «умного регулирования» и увеличения доли информационных технологий в этой сфере. Была обоснована важность совершенствования налогового администрирования, внедрения безбумажного документооборота, решения задач по разработке и внедрения в практику программных продуктов, направленных на повышение эффективности государственной налоговой службы. На основе анализа основных направлений развития налогового администрирования в Узбекистане были разработаны предложения по совершенствованию его законодательной базы.

Ключевые слова: налоговый контроль, налоговое администрирование, налоговая система, налоговая преференция, налоговые льготы, налоговое бремя, виды налогов, налоговая концепция, обязательные платежи, обязательство, налоговое обязательство, налогоплательщик, налогообложение.

ISSUES OF IMPROVEMENT OF LEGAL MECHANISMS FOR DIGITALIZATION OF ACTIVITIES OF THE STATE TAX SERVICE

Ergashev Ikrom Abdurasulovich,

Independent Researcher of

Tashkent State University of Law

Doctor of Philosophy (PhD) in Legal Sciences, Associate Professor

Abstract. This article is based on the fact that the issues of gradual reduction of the tax burden, simplification of the tax system and improvement of tax administration, rapid development of the country's economy, improving investment attractiveness and legal regulation of these relations are becoming increasingly global and actual. The facts are analyzed that the need to improve tax legislation and tax practices in line with the development of tax administration and the development of the investment climate by sharply reducing the tax burden on businesses, creating a fair and transparent tax system for all taxpayers and bringing it into line with international standards and simplifying tax administration, extensive systematic work is carried out to eliminate inconsistencies and contradictions in the legislation and to strengthen the protection of the rights and legitimate interests of honest taxpayers. Theoretical and practical aspects of the importance of legal regulation of issues related to ensuring the rights of subjects of tax law, the introduction of "smart regulation" models in this area and increasing the share of information technology in this sphere, the development of new effective mechanisms are researched. It is analyzed that it is important to improve the tax administration, introduce paperless document exchange and address the challenges of developing and implementing software aimed at increasing the efficiency of state tax service. Analyzing the main directions of improvement of tax administration in Uzbekistan, proposals were developed to improve its legal basis.

Keywords: tax administration, tax system, tax preferences, tax benefits, tax burden, types of taxes, tax concept, mandatory payments, liability, tax liability, taxpayer, taxation.

Kirish

Hozirgi kunda barcha sohalarda sun'iy intellekt tushunchasi keng qo'llanilmoqda. Rivojlangan davlatlar allaqachon barcha tizimlar qatori soliq tizimida ham sun'iy intellekt va zamonaviy axborot texnologiyalari imkoniyatlaridan foydalanishga o'tgan.

Zamonaviy sun'iy intellekt turli amallarni bajarishga mo'ljallangan algoritm va dasturiy tizimlardan iborat bo'lib, inson ongi bajarishi mumkin bo'lgan bir qancha vazifalarni axborot bazasiga kiritilgan ma'lumotlar asosida amalga oshiradi. Shuningdek, sun'iy intellekt murakkab tahlillar va katta ma'lumotlar bilan ishlovchi dasturlarni o'z ichiga olib, mantiqli izchil mulohaza qilish hamda tavsiya berish qobiliyatiga ega "aqlli" texnologiya hisoblanadi. Mutaxassislar tomonidan sun'iy intellektga to'rtinchi sanoat inqilobining asosi sifatida qaralmoqda [1].

2017–2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasida belgilangan ustuvor vazifalardan kelib chiqib, davlat soliq organlari faoliyatiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy qilish, ular tomonidan tadbirkorlik subyektlari va aholiga ko'rsatiladigan interaktiv davlat xizmatlari sifatini tubdan yaxshilash hamda axborot texnologiyalari sohasini yanada rivojlantirishning qonunchilik asoslarini takomillashtirish masalasi muhim o'rin tutadi.

Davlat soliq organlarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari qo'llanilgan holda ko'rsatiladigan davlat xizmatining asosiy maqsadi axborot texnologiyalari asosida interaktiv davlat xizmatlari ko'rsatish samaradorligini oshirish, xizmat ko'rsatish vaqti va jarayonlari, shu jumladan iqtisodiy sarf-xarajatlarni qisqartirish, soliq organlari faoliyatining ochiqligi va oshkoraligini ta'minlashga qaratilishi zarurligi, soliq ma'murchiligini takomillashtirish, qog'ozsiz hujjat almashinuvini joriy etish va davlat soliq xizmati organlari ishining samaradorligini oshirishga qaratil-

gan dasturiy mahsulotlar ishlab chiqib, amaliyotga joriy etish borasidagi vazifalarni hal qilish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Bugungi kunda soliq ma'murchiligini takomillashtirish, qog'ozsiz hujjat almashinuvini joriy etish va davlat soliq xizmati organlari ishi samaradorligini oshirishga qaratilgan ellikka yaqin dasturiy mahsulotlar ishlab chiqilib, amaliyotga joriy etilmoqda.

Jumladan, Davlat soliq qo'mitasining "Elektron davlat xizmatlari – my.soliq.uz" portali orqali 35 ta elektron davlat xizmatlari ko'rsatilmoqda. Shundan, 15 tasi – axborot davlat xizmatlari, 20 tasi – interaktiv davlat xizmatlari tarkibiga kiradi. Soliq to'lovchilarning toifasi va joylashgan joyidan qat'i nazar, barcha xizmatlardan foydalanish imkoniyati mavjud [2].

Soliq sohasiga "aqlli tartibga solish" modellari joriy qilish va undagi axborot texnologiyalari ulushini oshirish, soliq sohasidagi murojaatlarni ko'rib chiqishni belgilovchi yangi samarali mexanizmlarni ishlab chiqish bilan bog'liq masalalarni huquqiy tartibga solish har qachongidan ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bunga misol sifatida 2020-yilning I yarim yilligida soliq to'lovchilar tomonidan shaxsiy kabinetlar orqali 14,2 mln marotaba, 2021-yilning I yarim yil ligida esa 20,5 mln marotaba murojaat qilinganini keltirishimiz mumkin [3].

Shu bilan birga, qayd etish lozimki, Soliq kodeksi normalari asosida Davlat soliq qo'mitasi tomonidan hisobotlar shakllarini soddalashtirish, soliq nazorati mexanizmlarini avtomatlashtirishni nazarda tutuvchi 32 ta normativ-huquqiy hujjat ishlab chiqildi [4].

Xususan, 2021-yil 5-iyun kuni O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Soliq ma'muriyatchiligiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 359-son qarori qabul qilindi.

Mazkur qaror bilan Davlat soliq qo'mitasining Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish strategiyasi tasdiqlandi.

Ushbu strategiyaning asosiy maqsadi – soliq ma'muriyatchiligiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etgan holda, soliq to'lovchilarga majburiyatlarini ixtiyoriy bajarishga sharoit yaratish hisobiga soliq yig'imlarini oshirish, shuningdek inson aralashuvini cheklash, qaror qabul qilish jarayonini avtomatlashtirish va yagona standartlarni joriy etish hisoblana-di.

Shu bilan birga, mazkur strategiyada davlat soliq xizmati organlarining ma'lumotlarini qayta ishlash markazi va telekommunikatsiya qurilmalarini modernizatsiya qilish, server va dasturiy ta'minotlar xarid qilish, axborot tizimlari majmuyini yagona platformaga o'tkazish, elektron davlat xizmatlari ko'rsatish sifatini oshirish, katta hajmdagi ma'lumotlarni tezkor tahlil qilish tizimlarini yo'lga qo'yish kabi vazifalar nazarda tutilgan. Buning natijasida davlat byudjetiga qo'shimcha tushumlar hajmi 20 trln so'mgacha ortishi kutilmoqda [5].

Strategiyaning asosiy vazifalaridan biri bu – katta hajmdagi ma'lumotlar bilan ishlashning samarali usullari va ilgor biznes-tahlil (Business Intellegence, Big Data) texnologiyalarini joriy etish hisoblanadi. Bu orqali Sington Volf ta'kidlab o'tganidek, soliq ma'muriyatchiligi faoliyatida axborot texnologiyalari qo'llanishi boshlangandan so'ng oxirgi o'n yil ichida katta o'zgarishlar bo'ldi. Soliq xizmati organlari tomonidan soliqlarni yig'ish jarayonlaridagi ko'pgina xatolarning oldi olina boshladi va ko'pgina hujjatlarni yuritish soddalashdi [6].

Shuningdek, mamlakatimizda aholi hamda tadbirkorlik subyektlari vakillarini soliqlarni o'z vaqtida to'lash muddatlaridan, soliq qonunchiligidagi o'zgarishlardan xabardor qilish, ularning soliqqa oid huquqiy bilimlarini yanada oshirish, soliq to'lovlarini elektron tarzda, ortiqcha sarf-xarajatsiz to'lashiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shu sababli ham soliq organlari tizimida ilg'or axborot-kommunikatsiya texnologiyalarin-

ing joriy etilishi soliq qonunchiligi buzilishlarining oldini olish, ularni aniqlash va bartaraf etish bo'yicha axborot-tahliliy ishlar samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, 2021-yilning 9 oyi davomida soliq idoralari tomonidan yuridik va jismoniy shaxslarning jami 26 000 ta murojaatlari ko'rib chiqilgan bo'lib, shundan og'zaki murojaatlar (shaxsiy qabul, sayyor qabul, mas'ul xodimlar qabuli va ishonch telefoni) 2867 ta, yozma murojaatlar 1755 ta, elektron murojaatlar 21378 tani tashkil qilmoqda. Shundan kelib chiqib aytish mumkin, mamlakatimizda soliq ma'muriyatchiligida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llashni kengaytirish hamda mazkur tizimni yanada takomillashtirish lozim.

Shu o'rinda o'tkazilgan so'rovnoma natijasida respondentlarning soliq ma'muriyatchiligi jarayoniga axborot texnologiyalarining tatbiq qilinishi ushbu sohani soddalashtirishga xizmat qiladimi, degan savolga 96 % ha, 4 % yo'q deb javob berganini ham qayd etish zarur.

Material va metodlar

Tadqiqot doirasida huquqiy fanlarda ilmiy metodlar bo'lgan ilmiylik, xolislik, tizimlilik (sistemalilik), determinizm tamoyillari, xronologik uslub, huquqiy taqqoslash uslubi, induksiya-deduksiya va boshqa ilmiy metodlar qo'llanildi.

Tadqiqot natijalari

Hozirgi zamonaviy soliq ma'murchiligi nafaqat soliq qarzdorligini majburiy undirish mexanizmlarini takomillashtirishi zarur, balki mazkur soliq qarzdorligini zamonaviy axborot telekommunikatsiya texnologiyalari orqali yuzaga kelishining oldini olish, soliq to'lovchilar tomonidan ixtiyoriy to'lash bo'yicha huquqiy savodxonligini oshirishga yo'naltirilgan targ'ibot va tushuntirish ishlariga e'tiborni kuchaytirish samaraliroq hisoblanadi [7].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-iyundagi "Davlat soliq xizmati

organlari faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3802-son qarori bilan O'zbekiston Respublikasi soliq ma'muriyatchiligi tizimini takomillashtirishning eng muhim yo'nalishlaridan biri sifatida tekshiruvdan oldingi tahlil va masofaviy nazorat-tahlil ishlarini amalga oshirish uchun ma'lumotlarni to'liq yig'ish va qayta ishlashni ta'minlaydigan zamonaviy, ilg'or axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish choralarini yanada kuchaytirish belgilandi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 1-avgustdagi "Davlat soliq xizmati organlari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3168-son qarori ijrosi yuzasidan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 1-avgustdagi "Davlat soliq xizmati organlari faoliyatini huquqiy tartibga solishni yanada takomillashtirish to'g'risida"gi 677-son qarori bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi to'g'risida"gi nizomning 8-bandida soliq to'lovchilar va soliq solish obyektlarining o'z vaqtida hamda ishonchli hisobga olinishini ta'minlash, ularni soliq ma'muriyatchiligi jarayoniga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va ilg'or avtomatlashtirilgan tahlil uslublarini keng joriy etgan holda, to'liq qamrab olish mexanizmlarini takomillashtirish Davlat soliq qo'mitasining asosiy vazifalaridan biri sifatida ko'rsatib o'tildi.

Mazkur qarorga muvofiq, soliq to'lovchining shaxsiy kabineti O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasining rasmiy veb-saytiga joylashtirilgan, soliq to'lovchilar va davlat soliq xizmati organlarining soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan huquq va majburiyatlari amalga oshirilishi bilan bog'liq bo'lgan o'zaro munosabatlarni elektron tarzda amalga oshirishni ta'minlaydigan axborot resursi hisoblanishi belgilandi.

Ushbu norma soliq to'lovchilar va davlat soliq xizmati organlarining soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan huquq va

majburiyatlari bajarilishi bilan bog'liq o'zaro munosabatlarni elektron tarzda amalga oshirishga o'tishda huquqiy asos hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 18-iyuldagi PF-5116-sonli "Soliq ma'muriyatchiligini tubdan takomillashtirish, soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarning yig'iluvchanligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoniga muvofiq ishlab chiqilgan hamda O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasining 2017-yil 15-avgustdagi 2017-41-son qarori bilan tasdiqlangan Soliq to'lovchining shaxsiy kabinetidan foydalanish tartibi to'g'risidagi nizom (ro'yxat raqami 2926, 2017-yil 5-sentabr) qabul qilindi.

Mazkur nizom asosida soliq to'lovchining shaxsiy kabinetini shakllantirish va undan foydalanish hamda soliq to'lovchilar va davlat soliq xizmati organlari o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni soliq to'lovchining shaxsiy kabineti orqali amalga oshirish tartibi belgilandi.

Soliq ma'muriyatchiligi jarayoniga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng qo'llash soliq organlari tomonidan kamroq vaqt va mablag'lar sarf qilgan holda, soliqlarni yig'ib olish samaradorligi oshishi, shuningdek soliq to'lovchilarga o'z soliq majburiyatlarini bajarishlarini yengillashtirish va soliq ma'muriyatchiligini shaffof amalga oshirishga olib keladi.

Richard Burd shu masala yuzasidan o'z fikrini ilgari suradi: "Soliq ma'muriyatchiligini yaxshilash rivojlanayotgan davlatlar uchun asosiy masalalardan biri bo'lib kelgan. Ushbu davlatlar uchun daromad manbalari kerak ekan, o'z-o'zidan daromadlar bo'yicha ma'muriyatchilik mavjud. Daromadlarning o'zi yetarli emas, balki davlat uchun daromadlarni yig'ib olishning eng maqbul usullari, ya'ni samarali soliq ma'muriyatchiligini joriy etish muhim hisoblanadi. Ushbu jarayonlar davlatning iqtisodiy o'sishi va resurslar taqsimotiga ta'sir qiladi" [8].

Bejiz O'zbekiston Respublikasining korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha qonun-

chiligida ham davlat organlari va tadbirkorlik subyektlari o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning masofaviy shakllarini keng joriy etish ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish va tadbirkorlik sohasida korrupsiyaning oldini olishga doir chora-tadbirlarning biri sifatida belgilangan.

O'zbekiston Respublikasida ham soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirishda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng qo'llash zarurligi e'tirof etilmoqda, davlat organlari va tashkilotlari o'rtasida axborot almashish mexanizmlari, elektron soliq ma'muriyatchiligi hamda soliq nazoratini amalga oshirish shakl va uslublari takomillashmaganligi soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar yig'iluvchanligining zarur darajasini ta'minlashga to'sqinlik qilayotgan tizimli muammolardan biri sifatida ta'kidlab o'tilgan.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 18-iyuldagi "Soliq ma'muriyatchiligini tubdan takomillashtirish, soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar yig'iluvchanligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5116-sonli Farmonida ham soliq organlari faoliyatiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy qilish holati soliq ma'muriyatchiligining shaffofligi, soliq solish masalalarida manfaatdor vazirlik va idoralar bilan hamkorlik qilish hamda nazorat samaradorligi, shuningdek davlat xizmatlaridan foydalanish imkoniyati ta'minlanmayotganligi ko'rsatib o'tilgan va mazkur Farmonning 1-bandida soliq ma'muriyatchiligi jarayoniga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va ilg'or avtomatlashtirilgan tahlil uslublari keng joriy etish, soliq to'lovchilarga, eng avvalo, tadbirkorlik subyektlariga to'g'ridan to'g'ri muloqotsiz elektron xizmat ko'rsatishga to'liq o'tish O'zbekiston Respublikasi davlat soliq xizmati organlari tizimini isloh etishning muhim yo'nalishlaridan biri etib belgilangan.

Rivojlangan davlat soliq ma'muriyatchiligi tizimini modernizatsiya qilishda eng aso-

siy e'tibor mazkur jarayonni avtomatlashtirish va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng qo'llash orqali soliq ma'muriyatchiligi jarayonining shaffofligi hamda soddalashtirishni ta'minlashga qaratilgan.

Masalan, Xitoy Xalq Respublikasi (XXR) soliq ma'muriyatchiligida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llashning muhim rolini e'tirof etgan holda, "Soliqlarni yig'ishning ma'muriyatchiligi to'g'risida" Xitoy Xalq Respublikasi Qonunida davlat tomonidan turli darajadagi soliq organlarini rejali ravishda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan ta'minlashi hamda soliq organlari va boshqa davlat organlari o'rtasida o'zaro ma'lumot ayirboshlashni takomillashtirish majburiyati belgilab qo'yilgan [9].

O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi-ning 133-moddasida soliq to'lovchilarning majburiyatlari yuzaga kelganligi to'g'risida axborot taqdim etadigan organlar, muassasalar va tashkilotlarning soliq organlariga ma'lumotlar taqdim etish majburiyatlari ko'rsatilgan. Biroq soliq organlariga ushbu moddada nazarda tutilgan, qog'ozda yoki elektron shaklda taqdim etiladigan ma'lumotlarning shakllari, shuningdek shakllarni to'ldirish tartibi O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan tasdiqlanishi belgilangan bo'lsa-da, mazkur organlar, muassasalar va tashkilotlardan faqatgina bitta Qimmatli qog'ozlar markaziy depozitariysi tomonidan o'zi va investitsiya vositachilari tomonidan ro'yxatga olingan aksiyalarga doir bitimlar to'g'risidagi axborotni O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasiga taqdim etish tartibi tasdiqlangan.

Bizning fikrimizcha, soliq to'lovchilarning majburiyatlari yuzaga kelganligi to'g'risida axborot taqdim etadigan barcha organlar, muassasalar va tashkilotlar axborotni soliq organlariga taqdim etish tartibi belgilanishi lozim.

Soliq organlari va soliq to'lovchilarning majburiyatlari yuzaga kelganligi to'g'risida axborot taqdim etadigan organlar, muassasalar va tashkilotlar o'rtasida elektron hujjat almashinuvini yanada takomillashtirish va soliq sohasida nizolar kelib chiqqan hollarda ushbu hujjatlardan dalil sifatida foydalanish mumkinligi to'g'risidagi normalarni qonunchilikka kiritish maqsadga muvofiq.

Shu bilan birga, qonunchilikka soliq to'lovchilarning majburiyatlari yuzaga kelganligi to'g'risida axborot taqdim etish tartibini buzganlik uchun mansabdor shaxslarga nisbatan ma'muriy javobgarlikni kiritish lozim.

Xulosalar

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, soliq ma'muriyatchiligida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llashni kengaytirishga qaratilgan loyihalar va chora-tadbirlarni amalga oshirish, xususan, davlat soliq organlarining o'z funksiyalarini bajarishda tezkorlik va sifatni oshirishga imkon beruvchi faoliyatini avtomatlashtirish, davlat soliq organlarining korporativ va lokal tarmoqlarini takomillashtirish va modernizatsiyalash, davlat soliq organlari tomonidan tadbirkorlik subyektlari va aholiga ko'rsatiladigan interaktiv davlat xizmatlari ro'yxatini kengaytirish va sifatini yaxshilash, davlat soliq xizmatchilari, tadbirkorlik subyektlari va aholining axborot texnologiyalari bo'yicha savodxonligini oshirishga qaratilgan ishlar ko'lamini yanada kengaytirish davr talabidir.

Soliq ma'muriyatchiligini yanada takomillashtirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining o'rni beqiyos. Shu sababli axborot-kommunikatsiya texnologiyalari soliq to'lovchilarning soliq xizmati organlari bilan o'zaro hamkorligini mustahkamlash va takomillashtirishda asosiy vositalardan biri hisoblanadi.

Fikrimizcha, soliq organlarining bundan keyingi faoliyatini zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarisiz tasavvur etib

bo'lmaydi. Bugungi kun talabidan kelib chiqadigan bo'lsak, Davlat soliq xizmatida ishlayotgan xodimlarining 75 % foizidan ortig'i axborot-kommunikatsiya texnologiyalar sohasi bilan band xodimlar bo'lishi lozim.

Demak, sohada ilg'or texnologiyalarga asoslangan interfaol xizmatlarning joriy qilinishi tadbirkorlik subyektlari yoki soliq to'lovchilarga yanada keng imkoniyat va qulayliklar yaratadi.

Shunga muvofiq, mamlakatni modernizatsiya va isloh etish, iqtisodiyotni erkinlashtirish jarayonlarini chuqurlashtirish vazifalaridan kelib chiqqan holda, soliq ma'muriyatchiligini amalga oshirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini kengaytirishning huquqiy mexanizmlarini takomillashtirish masalalarini ilmiy tadqiq etish hamda amaldagi qonunchilikni yanada takomillashtirish uchun quyidagi taklif hamda tavsiyalar beriladi.

Soliq to'lovchilarning majburiyatlari yuzaga kelganligi to'g'risida axborot taqdim etadigan barcha organlar, muassasalar va tashkilotlar axborotni soliq organlariga taqdim etish tartibi belgilanishi lozim.

Fikrimizcha, qonunchilikka soliq organlari va soliq to'lovchilarning majburiyatlari yuzaga kelganligi to'g'risida axborot taqdim etadigan organlar va tashkilotlar o'rtasida elektron hujjat almashinuvini yanada takomillashtirish va soliq sohasida nizolar kelib chiqqan hollarda ushbu hujjatlardan dalil sifatida foydalanish mumkinligi to'g'risidagi normalarni kiritish maqsadga muvofiq.

Shu bilan birga, soliq to'lovchilarning majburiyatlari yuzaga kelganligi to'g'risida axborot taqdim etish tartibini buzganlik uchun moliyaviy javobgarlik belgilanishi zarur.

Bundan tashqari, mamlakatimizda amalga oshirib kelinayotgan sud-huquq, soliq islohotlari, soha qonunchiligi mazmun-mohiyati yuzasidan keng aholi qatlami, ayniqsa, endigina o'z faoliyatini boshlagan yosh tadbirkorlar orasida huquqiy targ'ibot va tashviqot, tushuntirish ishlari olib borishni kengayti-

rish, davlat soliq xizmati organlari tomonidan tashkil qilinadigan seminarlar, davra suhbatlarida ishtirok etishga jalb qilish orqali ularning olib borilayotgan islohotlar, yangiliklarga nisbatan ongli munosabatini oshirish, soliq maslahatchilari va auditorlik tashkilotlari xizmatlaridan kengroq foydalanishiga ko'maklashish, soliq sohasiga oid muammo yoki tushunmovchiliklar vujudga kelganda, davlat soliq xizmati organlariga murojaat qilish tartibi bilan tanishtirib borish tavsiya etiladi.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, soliq ma'muriyatchiligida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llashni kengaytirishga qaratilgan loyihalar

va chora-tadbirlarni amalga oshirish, xususan, davlat soliq organlarining o'z funksiyalarini bajarishda tezkorlik va sifatni oshirishga imkon beruvchi faoliyatini avtomatlashtirish, davlat soliq organlarining korporativ va lokal tarmoqlarini takomillashtirish va modernizatsiyalash, davlat soliq organlari tomonidan tadbirkorlik subyektlari va aholiga ko'rsatiladigan interaktiv davlat xizmatlari ro'yxatini kengaytirish va yaxshilash, davlat soliq xizmatchilari, tadbirkorlik subyektlari va aholining axborot texnologiyalari bo'yicha savodxonligini oshirishga qaratilgan ishlar ko'lamini yanada kengaytirish davr talabi hisoblanadi.

REFERENCES

1. Hakimov F. Sun'iy intellekt – to'rtinchi sanoat inqilobining asosi [Artificial intelligence is the basis of the Fourth Industrial Revolution]. Available at: <https://strategy.uz/index.php?news=1198/>.
2. Soliq majburiyatlarini bajarishning ishonchli va qulay usuli. Soliq organlarining elektron davlat xizmatlari portal [A reliable and convenient way to fulfill your tax obligations. Portal of electronic state services of tax authorities]. Available at: <https://my.soliq.uz/main/about-portal/>.
3. Soliq ma'muriyatchiligining yangi sifat ko'rsatkichlari. I yarim yillik yakunlari: 2021-yil [New quality indicators of tax administration. Results of the first half of the year: 2021]. Available at: <https://soliq.uz/press-services/advertisement/show/i-yarim-yillik-yakunlari--yil/>.
4. Raqamli iqtisodiyot rivojini soliq tizimisiz tasavvur etib bo'lmaydi. O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi raisi Sh. Kudbiyevning "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari bosh muharririga intervyusi [The development of the digital economy is unimaginable without a tax system]. Interview of the Chairman of the State Tax Committee of the Republic of Uzbekistan Sh. Kudbiev to the Editor-in-Chief of "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka" newspapers. Available at: <https://yuz.uz/news/raqamli-iqtisodiyot-rivojini-soliq-tizimisiz-tasavvur-etib-bolmaydi/>.
5. Soliq tizimi raqamli kelajagining Strategiyasi qabul qilindi [The Strategy for the Digital Future of the Tax System has been adopted]. Available at: <https://www.soliq.uz/press-services/news/show/soliq-tizimining-raqamli-kelazhagining-strategiyasi-qabul-qilindi/>.
6. Wolfe S.B. The use of computers in Tax Administration. *Jurmetrics dJournal*, Washington, USA, 1977, vol. 17, p. 215. Available at: https://www.jstor.org/stable/29761583?seq=1#metadata_info_tab_contents/.
7. G'iyosov A. Soliqlar va majburiy to'lovlar bo'yicha qarzdorliklarning kelib chiqishi tahlili [Analysis of the origin of debts on taxes and mandatory payments]. *Iqtisodiyot va innovasion texnologiyalar, ilmiy elektron jurnali – Economy and Innovative Technologies, Scientific electronic journal*, 2019, no. 2, March-April, pp. 23–24.
8. Bird R.M. Improving Tax Administration in Developing Countries. *Journal of Tax Administration*, University of Toronto, Canada, vol. 1, no. 1, p. 23. Available at: <https://pdfs.semanticscholar.org/bf0e/ef94aec5bd3dfa22543c2dc76aa2b40a7ea7.pdf/>.

9. Law of the People's Republic of China on the Administration of Tax Collection. Order of the President No.49, 2001, April 28, article 6.

10. Tax Issues related to the Digitalization of the Economy. Committee of Experts on International Cooperation in Tax Matters Eighteenth session, New York, 2019, April 23–26, Item 3 (j) of the provisional agenda.

11. Guseva T.A., Smetanina E.E., Izotov A.V. Features of the Development of Tax Legal Relations in the Context of Digitalization. Conference: 2nd International Scientific and Practical Conference on Digital Economy. ISCDE 2020. DOI: 10.2991/aebmr.k.201205.095/.

12. Abdurasulovich E.I. Matters of improving theological-legal basics of tax obligations. *Journal of Critical Reviews*, 2019, vol. 7, iss. 2, pp. 238-241. Available at: https://www.researchgate.net/profile/Ikrom-Ergashev-2/publication/348295007_matters_of_improving_theological-legal_basics_of_tax_obligations/links/5ff685ec92851c13fef337c2/matters-of-improving-theological-legal-basics-of-tax-obligations.pdf/. DOI: <http://dx.doi.org/10.31838/jcr.07.02.42/>.

13. Ergashev I. Legal nature of tax liabilities as a result of tax administration. *Review of law sciences*, 2020, vol. 4, iss. 1, Article 16. Available at: https://uzjournals.edu.uz/rev_law/vol4/iss1/16https://uzjournals.edu.uz/rev_law/vol4/iss1/16/. DOI: 10.24412/2181-1148-2020-1-140-145/.

14. Ergashev I.A. The prospects of improvement of the legal basis of tax administration in the Republic of Uzbekistan. *Review of law sciences*, 2020, no. 4, pp. 30-37. DOI: 10.24412/2181-1148-2020-4-30-37/.

15. Ergashev I.A. The perspective of improvement of legal mechanisms of extending informationcommunication technology in tax administration. *Review of law sciences*, 2018, vol. 3, iss. 1, Article 18. Available at: https://uzjournals.edu.uz/rev_law/vol3/iss1/18/.

YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI
ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК
REVIEW OF LAW SCIENCES

Huquqiy ilmiy-amaliy jurnal

Правовой научно-практический журнал

Legal scientific-practical journal

1 / 2022

BOSH MUHARRIR:

Tashkulov Akbar Djurabayevich

Toshkent davlat yuridik universiteti rektori

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Salayev Nodirbek Saparbayevich

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor, y.f.d.,
professor

Mas'ul muharrir: O. Choriyev

Muharrirlar: Sh. Jahonov, K. Abduvaliyeva,
F. Muhammadiyeva, Y. Yarmolik

Texnik muharrirlar: U. Sapayev, D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar, Sayilgoh ko'chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Web-sayt: www.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Jurnal 15.03.2022-yilda tipografiyaga
topshirildi. Qog'oz bichimi: A4.
Shartli 21,36 b.t. Adadi: 100. Buyurtma: № 7.

TDYU tipografiyasida chop etildi.